

НАВЧАЙМОСЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ РАЗОМ З «ГЕНЕЗОЮ»

Пропонуємо навчальний курс «Правознавство. Основний / поглиблений рівень. 10-12 класи»

(авт. Мирошніченко В. О., Берендєєв С. О., Білай Ю. В., Євтушенко Р. І., Сергієнко В. С.)

Переваги:

- ✓ Актуальний зміст, що ґрунтується на сучасному законодавстві України.
- ✓ Практична спрямованість: правові ситуації, кейси, моделювання юридичних процедур, робота з документами.
- ✓ Компетентнісний підхід, що сприяє застосуванню права в реальному житті.
- ✓ Основний і поглиблений рівні навчання.
- ✓ Україноцентричний зміст, що враховує сучасні виклики, питання державності, суверенітету, європейської інтеграції та міжнародного права.
- ✓ Практикоорієнтоване навчання: рольові ігри, кейс-стаді, проектна діяльність, робота з юридичними документами.
- ✓ Компетентнісне оцінювання та академічна свобода вчителя забезпечують гнучкість та ефективність освітнього процесу.

<https://cutt.ly/Tt5OkYNa>

МАЙБУТНЄ ЗА НАМИ!

З питань придбання звертайтеся

ТОВ «Видавничий Дім
«Гене́за»
тел.: (044) 426-71-81
e-mail: geneza@geneza.ua

ТОВ «Торговий Дім «Метавсесвіт»
Інтернет-магазин: www.geneza.ua
тел.: (050) 378-79-79
(067) 378-79-79
(093) 378-79-79
e-mail: sales@metavsesvit.in.ua

Сергій БЕРЕНДЄЄВ
Всеволод СЕРГІЄНКО

НОВА УКРАЇНЬКА
ШКОЛА

До модельної
навчальної програми
«ПРАВОЗНАВСТВО, 9 клас»

(авт. Н. В. Дністрянська,
В. В. Майорський,
Р. В. Шеремета)

ПРАВОЗНАВСТВО

Зошит для формувального та підсумкового
оцінювання

9

- компетентнісні завдання
- практичні ситуації
- самооцінювання та рефлексія

Сергій Берендєєв, Всеволод Сергієнко

ПРАВОЗНАВСТВО

Зошит для формувального та підсумкового оцінювання

*Навчальний посібник для 9 класу
закладів загальної середньої освіти*

Схвалено для використання в освітньому процесі

Київ
Видавничий Дім
«Генеза»
2026

УДК 373.5.091.26:340
Б48

*Схвалено для використання в освітньому процесі
(гриф за посиланням <https://cutt.ly/TLQxBGB>)*

За модельною навчальною програмою «Правознавство. 9 клас»
(автори Н. В. Дністрянська, В. В. Майорський, Р. В. Шеремета)

Берендєєв С. О.

Б48 Правознавство : зошит для формувал. та підсумк. оцінювання : навч. посіб. для 9-го кл. закл. заг. серед. освіти / Сергій Берендєєв, Всеволод Сергієнко. — Київ : Генеза, 2026. — 64 с.

ISBN 978-617-8524-45-6.

Зошит для формувального та підсумкового оцінювання з правознавства для 9 класу призначений для перевірки рівня засвоєння учнями навчального матеріалу відповідно до МНП «Правознавство. 9 клас» (автори Н. В. Дністрянська, В. В. Майорський, Р. В. Шеремета). Видання містить різнорівневі завдання, що охоплюють основні теми курсу. Їх виконання сприятиме розвитку правового мислення, уміння аналізувати життєві ситуації та застосовувати правові знання на практиці. Зошит стане корисним інструментом для підсумкового контролю навчальних досягнень учнів.

УДК 373.5.091.26:340

ISBN 978-617-8524-45-6

© Берендєєв С. О.,
Сергієнко В. С., 2026
© Видавничий Дім «Генеза»,
оригінал-макет, 2026

Шановні учні / учениці та вчителі!

Цей «Робочий зошит для формувального та підсумкового оцінювання з правознавства для 9 класу» створено на основі Модельної навчальної програми (автори: *Н. Дністрянська, В. Майорський, Р. Шеремета*).

Головна мета створення цього зошита — зробити процес вивчення правознавства по-справжньому цікавим, практичним та зрозумілим. Ми прагнемо не просто перевірити, як ви запам'ятали складні юридичні терміни, а допомогти вам навчитися вільно орієнтуватися у складному світі соціальних зв'язків та впевнено взаємодіяти в сучасному суспільстві.

Структура зошита

Зошит побудований на засадах компетентнісного підходу. Навчальний матеріал логічно об'єднано у два великих розділи:

Розділ 1. Право: людина, суспільство, держава.

Розділ 2. Право в повсякденному житті.

Загалом у зошиті представлено 14 тем. Після завершення вивчення кожного розділу передбачено спеціальні блоки для проведення підсумкового оцінювання. Також у структурі зошита передбачено спеціальні місця для проєктної діяльності та виконання завдань.

Особливості завдань

Усі завдання в зошиті призначені для формувального та підсумкового оцінювання і чітко розподілені за трьома Групами Результатів (ГР), що дозволяє комплексно перевірити ваші знання та навички:

ГР 1 – завдання цієї групи навчать вас працювати з хронологією історичних подій, відновлювати логічні ланцюжки та розуміти, як розвивалися держава і право.

ГР 2 – тут ви будете працювати як справжні юристи — аналізувати витяги з реальних законів (наприклад, Конституції України, Сімейного кодексу, Кодексу законів про працю), досліджувати візуальні джерела (фотографії правопорушень, касові чеки, етикетки) та розв'язувати практичні життєві ситуації.

ГР 3 – це найбільш творча частина! Ви матимете змогу створювати інфографіки, малювати ментальні карти, розробляти юридичні алгоритми дій, писати есе та брати участь у дискусіях.

Як працювати з цим зошитом (Поради для учнів та учениць)

1. Виконуючи завдання з позначкою «ГР 2» та «ГР 3», уважно читайте наведені правові довідки. Ваші відповіді мають ґрунтуватися не лише на власних думках, а й на конкретних статтях законів (наприклад, визначаючи вік працевлаштування чи правила повернення товару).
2. Використовуйте відведені в зошиті місця для малювання схем, інфографіки та ментальних карт. Це допоможе краще візуалізувати складну правову інформацію.
3. У багатьох завданнях вам пропонується уявити себе юристом, кар'єрним консультантом або учасником дебатів. Використовуйте цей підхід, щоб зрозуміти, як право працює в реальному житті.
4. Зошит містить багато відкритих запитань (наприклад, чи завжди закон є справедливим). Не бійтеся висловлювати власну обґрунтовану позицію, адже вміння доводити свою думку є ключовою навичкою у правознавстві.

РОЗДІЛ 1. ПРАВО: ЛЮДИНА, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА

Тема 1. Походження держави і права

ГР 1

1. Розташуйте наведені правові пам'ятки в хронологічній послідовності їх створення.

- А «Руська Правда»
Б Закони Хаммурапі
В Конституція Пилипа Орлика
Г Закони XII таблиць

1	2	3	4

2. Відновіть послідовність етапів виникнення держави, вибравши правильні поняття з довідки та вписавши їх у пропуски.

Неолітична революція → [_____] → Поява майнової нерівності → [_____] → Утворення держави.

Довідка: утворення великих імперій; поява соціальних класів (розшарування суспільства); рівномірний розподіл майна між членами племені; виникнення надлишкового продукту; поява перших релігійних вірувань; занепад землеробства та скотарства.

3. Уважно прочитайте наведені нижче твердження. Якщо ви вважаєте твердження правильним, поставте позначку «+» (або напишіть «Вірю») у відповідній колонці. Якщо твердження хибне, поставте «-» (або «Не вірю») та обов'язково запишіть правильний варіант під таблицею або в зошиті.

№	Твердження	Вірю / Не вірю (+ / -)
1	У первісному суспільстві діяли закони, видані одноосібно вождем племені.	
2	Держава виникла значно раніше, ніж з'явилися перші соціальні норми.	
3	Мононорми — це єдині, загальнообов'язкові правила поведінки, які існували в додержавному суспільстві.	
4	Однією з головних причин виникнення держави є перехід людства від привласнювального господарства до відтворювального (неолітична революція).	
5	У первісному суспільстві існував спеціальний апарат примусу (поліція, суди, в'язниці) для покарання порушників традицій.	
6	Звичай стає правовим звичаєм лише тоді, коли його виконання починає підтримуватися й охоронятися силою держави.	
7	Теорія насильства стверджує, що держава виникла як результат добровільної угоди між людьми для захисту їхніх природних прав.	
8	Найдавніші писані правові пам'ятки (наприклад, Закони Хаммурапі або «Руська Правда») відкрито закріплювали соціальну та майнову нерівність людей.	

4. Установіть відповідність між історичною епохою та формою (або характерною рисою) права, яка була для неї визначальною. *Зверніть увагу: у правій колонці є один зайвий варіант.*

Історична епоха

Форма (характерна риса) права

1 Первісне суспільство (додержавний період) 2 Стародавній світ (наприклад, Давній Вавилон, Античний Рим) 3 Середньовіччя 4 Сучасність (Новітній час, XX–XXI ст.)	А Визначальний вплив релігійного (канонічного) права та місцевих станово-феодальних звичаїв («кулачне право») Б Формування розгалуженої системи кодифікованого законодавства (конституцій) та міжнародних угод із прав людини В Панування виключно неписаних мононорм, традицій та суворих табу; відсутність державного примусу Г Повна відмова держав від законів та перехід до регулювання відносин виключно штучним інтелектом Д Створення перших писаних збірок законів (наприклад, Закони XII таблиць), які часто закріплювали нерівність і принцип таліону («око за око»)

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

ГР 2

5. Уважно прочитайте адаптований витяг із найдавнішої пам'ятки давньоруського права — «Руської Правди» (XI ст., коротка редакція, стаття 1). Опрацюйте текст та дайте письмові відповіді на запитання нижче.

«Коли вб'є муж мужа, то помститися має брат за брата, або батько за сина, або син за батька, або племінник від брата, або племінник від сестри. Якщо не буде кому мститися, то покласти за вбитого 80 гривень штрафу (віри), якщо це буде княжий муж або княжий управитель (тіун). Якщо ж убитий буде звичайний русин, або молодший дружинник (гридь), або купець, або боярський управитель, або мечник, або ізгой, або словенин, то покласти за нього 40 гривень... Якщо хто вдарить мечем, не вийнявши його з піхов, або руків'ям меча, то 12 гривень штрафу за образу».

Завдання до тексту

1. Знайдіть і випишіть із тексту цитату, яка підтверджує існування в Київській державі давнього звичаю кровної помсти:

2. Знайдіть і випишіть із тексту цитату, яка доводить перехід суспільства від кровної помсти до економічного покарання (майнової відповідальності):

3. Чому розмір штрафу за вбитого міг становити або 80, або 40 гривень? Яке соціальне явище, що супроводжувало виникнення держави, відображено в цій різниці?

4. У поданому нижче тексті про розвиток правил поведінки в історії людства випадково стерлися важливі юридичні та історичні терміни. Відновіть текст, уписавши замість пропусків правильні слова з довідки. *Увага: у довідці є зайві слова!*

У первісному (додержавному) суспільстві життя людей регулювалося єдиними, неподільними правилами поведінки, які називалися (1) _____. Вони органічно поєднували в собі елементи релігії, моралі та традицій. Одним із найдавніших видів таких правил була сувора, категорична заборона на певні дії під страхом надприродного покарання духами чи богами — (2) _____. З часом, коли суспільство розвивалося і почала формуватися держава, найважливіші для виживання традиції були визнані державними органами як загальнообов'язкові. Так традиція, яку держава почала охороняти силою свого примусу, перетворилася на (3) _____.

Довідка: *нормативно-правовий акт; мононорма; правовий прецедент; табу; правовий звичай; корпоративна норма.*

6. Розгляньте зображення стели із Законами Хаммурапі. Яку теорію походження держави ілюструє цей барельєф, де бог передає царю закони?

7. Дослідник готував презентацію про організацію влади в первісному (додержавному) суспільстві. Він склав перелік ознак, що характеризують владу старійшини або вождя племені. Проте він припустився помилки й додав до списку дві характеристики, які насправді стосуються державної влади, а не влади вождя.

Уважно прочитайте запропонований список. Знайдіть ці дві помилкові характеристики, позначте їхні номери та коротко поясніть свій вибір.

Характеристики влади (з чернетки дослідника):

1. Влада тримається виключно на особистому авторитеті, мудрості, силі та життєвому досвіді лідера.
2. Для забезпечення виконання своїх рішень та покарання винних влада використовує спеціальний відокремлений апарат примусу (армію, поліцію, наглядачів).
3. Рішення лідера виконуються добровільно, завдяки силі звички та повазі до давніх традицій племені.
4. Влада поширюється на людей за принципом кровної спорідненості, незалежно від того, де саме вони перебувають.
5. Влада регулярно збирає обов'язкові податки з населення для утримання тих осіб, які займаються виключно управлінням.
6. Лідер не має особливих привілеїв у побуті й бере участь у повсякденній праці (полюванні, захисті, збиральництві) нарівні з іншими членами громади.

Моя відповідь:

Характеристики, що стосуються державної влади, зазначені під номерами: _____ та _____.

Обґрунтування (чому ці ознаки не могли існувати в первісному суспільстві): _____

ГР 3

8. Уявіть суспільство без жодної правової норми. Запишіть три головні загрози для життя сучасної людини в такому суспільстві. Відповідь обґрунтуйте.

9. У юридичній науці досі тривають суперечки про те, як саме співвідносяться держава та право в момент їх виникнення. Уявіть, що ви готуетесь до шкільних дебатів. Ваше завдання — дібрати переконливі аргументи для захисту обох позицій, незалежно від того, яку з них ви підтримуєте особисто.

Запишіть щонайменше по два аргументи (або історичні факти) на користь кожного твердження.

Твердження А: «Держава створює право, без держави права не існує».

Аргумент 1:

Аргумент 2:

Твердження Б: «Право виникає раніше за державу у вигляді звичаїв, держава лише закріплює його».

Аргумент 1:

Аргумент 2:

Ваш особистий висновок: яка з цих двох позицій здається вам більш обґрунтованою та переконливою? Чому?

10. Уявіть плем'я, яке живе на ізольованому острові. Вони розв'язують конфлікти з допомогою старійшин, орієнтуючись на традиції предків. Чи можна вважати ці традиції правом? Відповідь обґрунтуйте.

- 11. Напишіть коротке есе «Чи є місце для жорстоких законів минулого (наприклад, принципу «око за око») у сучасному демократичному суспільстві?».**

[illegible]